

İDARİ USUL HUKUKUNDA İDARİ MAKAMLARIN BİLGİ VERME YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN KAPSAMI

Dr. Öğr. Üyesi Onur KAPLAN¹

I. Giriş

Hukuk düzeninde idari makamların kamu gücü kullanma imtiyazına sahip olması, bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin korunması açısından bazı hukuki müesseselerin oluşturulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır². Bu noktada idari makamlarca idari işlev çerçevesinde yapılan idari tasarrufların hukuki denetiminin yapılabilmesine yönelik, bireylere hukuk düzeninde “*temel hak ve hürriyetlerin gerçekleştirilmesi amacı olarak*”³ yargısal başvuru mekanizmasının da dahil olduğu hukuki imkanlar tanınmıştır. Bununla birlikte, idari makamlar ve bireyler arasındaki hukuki ilişkilerde yargılama süreci “*önceleyen*” niteliğe sahip olmayıp; idari ilişki ya da olaydan sonrasına, yani hukuki uyuşmazlığın ortaya çıkmasından sonraki sürece yönelmektedir⁴. Hukuka uygunluk denetiminin “*kaynakta yapılamaması*”⁵ hususu, bu anlamda yargı yerlerinin iş yükünü artırmakta ve bireylerin elde etmek istediği sonuca daha sonra ulaşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bireylerin hukuki uyuşmazlıkları yargı yoluna götürmeksizin çözüm sağlayabileceği ve karar alma süreçlerine daha aktif biçimde katılabileceği bir yaklaşıma gerek duyulmaktadır⁶. Bu bağlamda, idarenin şeffaflığı hususunda adımlar atılarak, idari makamların hukuki tasarruflarının hukuka uygunluk denetiminde de-

¹ Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Ana Bilim Dalı, onur.kaplan@yasar.edu.tr), Orcid ID:0000-0003-1252-6352.

² Güran, Sait, “Yönetimde Açıklık”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt:3, Sayı:1-3, 1982, s.102; Odyakmaz, Zehra, “İdari Usulden Beklediklerimiz”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, s.2.

³ Karahanoğulları, Onur, İdari Yargı: İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s.12.

⁴ Karahanoğulları, s.7.

⁵ Demirkol, Selami, “İdari Usul Yasası Oluşturulması Gereği- İdarenin Yargısal Denetiminde Etkinliğin Sağlanması Yolunda Somut Bir Öneri”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:70, Sayı:4-5-6, 1996, s.208.

⁶ Hacımuratlar, Zeliha, “Gerekçe İlkesinin İdari Usul Kurumu Işığında Değerlendirilmesi”, Legal Hukuk Dergisi, Akademik Yaşamının 55. Yılı Onuruna Rona Aybay’a Armağan Cilt-I, 2014, s.1285-1286.

rinliği artırmak⁷ için bazı kamusal yükümlülüklerin getirilmesi söz konusu olmuştur.

Esasen geniş anlamda idare, dinamik bir çevrede fonksiyonlarını yerine getirmekte olup⁸, faaliyetlerinin yöneldiği asıl öge insanlardır. Bu anlamda etkileşim içerisinde olan bireyler ve idarenin birbirini etkilemesi kaçınılmazdır⁹. Klasik anlamda “yönetilen” kavramından farklı olarak meşru yönetim olgusunun idare ve bireyler arasındaki etkileşimin niteliğine bağlı olması; bireylerin, özellikle kendileri hakkında yapılan idari tasarruflar hakkında bilgi sahibi olmalarının sağlanmasını ve yapılan idari faaliyetin neden ve sonuçlarını açık biçimde anlayabilmelerini gerektirmiştir¹⁰. Özellikle iletişim alanında yaşanan gelişmelerin neticesinde “*empoze edilmekten ziyade kabul edilen idari işlemlerin daha kolay uygulama alanı bulduğu*”¹¹, “*bilgilendirme ve istişarenin önemli yer edindiği*” ve bu konuda düzenleme yapılması yoluna gidildiği görülmektedir. Gerçekten, bilgi teknolojisinin evrimine bağlı olarak; bilgi edinme kavramı, hak boyutunda yeni bir anlam kazanmış ve idari makamların sahip olduğu bilginin, şekli ne olursa olsun, bireylerle belirli şartlar dahilinde paylaşılması mümkün hale gelmiştir¹². Bu doğrultuda, ulusal hukuk sistemlerinde idari makamlara idari tasarrufların tesis edilmesi sürecinde bilgi verilmesine dair bazı pozitif yükümlülükler getirilmiştir¹³. Nitekim idari usul kurallarının ayrı bir kanun metni çerçevesinde kodifiye edildiği hukuk sistemlerinde idari makamların, yönetimde iyi işleyişin ve açıklığın sağlanması adına bilgi verme yükümlülüğü altında olduğu görülmektedir. İdari usul kurallarının ayrı bir kanun çerçevesinde düzenlenmediği hukuk sistemlerinde ise, konu bazında ayrıca özel bir kanun hükmünün bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekecektir. Gözübüyük’ün belirttiği şekilde, kamu yönetimi alanında getirilen bu gibi düzenlemeler, idari işleyişte idari makamların belirli ölçüde “*kısıtlanması veya yükümlülüğe tabi kılması*” manasını taşımakta olup, bu husus idari makamlara tanınan yet-

⁷ Caillosse, Jacques, “Quel Droit administratif enseigner aujourd’hui?”, La Revue administrative, No.359, 2002, s.458.

⁸ Seckler-Hudson, Catheryn, Nazari ve Tatbiki Teşkilat ve İdare (çev. Gönenç, Gülgün), TO-DAİE Yayınları, Ankara, 1960, s.12.

⁹ Seckler-Hudson, s.12.

¹⁰ Ponce Solé, Juli, “The History of Legitimate Administration in Europe”, Legitimacy in Europe Administrative Law: Reform and Reconstruction (Ed. Ruffert, Matthias), Europa Law Publishing, Groningen/Amsterdam, 2011, s.161.

¹¹ Morand-Deville, Jacques/Bourdon, Pierre/Poulet, Florian, Droit administratif: Cours réflexions et débats, 16. édition, LGDJ, Paris, 2019, s.367.

¹² Sezginer, Murat, “Le droit à l’information en droit administratif turc dans le cadre de la loi n° 4982 sur le droit à l’information”, Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul, Vol:40, No:57, 2008, s.94.

¹³ Sezginer, Murat, “İdari Belgelere Ulaşma Hakkı -Fransa Örneği-”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan), Cilt:6, Sayı:1-2, 1998, s.304.

kilerin keyfi biçimde kullanılmaması açısından bazı tedbirlerin alınmasını gerektirir¹⁴. Bu durum, idari işlemin icrası neticesinde bireylerin hukuki statülerine bağlı olarak tabi olduğu yükümlülüklerin ve sahip olduğu hakların koruma alanının belirginleşmesi açısından da rol oynamaktadır. Buna bağlı olarak, klasik idare hukuku anlayışından farklı biçimde bireylerin de idari tasarrufların yapılma süreçlerinden haberdar olması ve işlemin neden ve sonuçlarını anlayabilmesinin diğer temel hak ve hürriyetlerini kullanabilmesi bakımından önem arz ettiği ifade edilebilir¹⁵. Bu doğrultuda çalışmada idari usul kavramı ekseninde idari makamların bilgi verme yükümlülüğünün hukuki dayanağı ile kapsamının ne olduğu hususları irdelenecektir.

II. Bilgi Verme Yükümlülüğünün Hukuki Temelleri

Hukuk devletinde idari makamlar belirli görevleri yerine getirirken bazı kamusal yükümlülüklerle de riayet etmektedir. Bu noktada bireylere mal ve hizmet sunumu olarak gerçekleştirilen (=umumun ortak ihtiyacını karşılamaya yönelik kamu hizmeti faaliyeti¹⁶) yahut kamu düzeninin sağlanması amacıyla bireylerin tutum ve davranışlarının düzenlenmesi, aykırı durumların önlenmesi şeklinde beliren (=kolluk faaliyeti¹⁷) idari faaliyetler açısından da muhatabı olan bireylere yönelik bazı hukuki ilke ve kurallara uyulması icap eder. Bu bağlamda düşünüldüğünde, pozitif hukuki dayanağı bulunmak kaydıyla bireyleri ilgilendiren idari tasarruflara ilişkin olarak bilgi verme yükümlülüğü söz konusu olabilmektedir. Bununla birlikte bu konuda yasal düzenleme yoksa, Akıllıoğlu'nun belirttiği biçimde “yönetimin ilgiliye bilgi verme zorunluğu hakkında mevzuatta kural yoksa, bu husustaki yönetsel uygulamanın esas alınması gerekliliği¹⁸” söz konusu olacaktır. Bu ihtimalde idari uygulamanın diğer hukuk kurallarına uygun olması gerekecekse de takdir yetkisinin daha geniş kapsamlı olabileceğinden bahsedilebilecektir¹⁹. Her iki durumda da bu yükümlülük, belirli hallerde bireylere kendiliğinden bazı bilgi ve/veya belgelerin verilmesi, inceleme imkanının sağlanması ve bireylerin bu konuda haberdar edilmesi gibi hususlardan ileri gelebileceği gibi, bireylerin talebi üzerine idari makamların harekete geçme mecburiyetinden de kaynaklanabilir. Bu açıdan, bilgi verme yükümlülüğü yalnızca bireylerin bu konudaki talebi üzerine doğan bir durumu ifade etmemektedir.

¹⁴ Gözübüyük, A. Şeref, “Kamu Yönetimi ve Hukuk”, Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta'ya Armağan, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, s.298.

¹⁵ Sezginer, İdari Belgelere Ulaşma Hakkı -Fransa Örneği-, s.304.

¹⁶ Duran, Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s.303.

¹⁷ Duran, s.250.

¹⁸ Akıllıoğlu, Tekin, Yönetim Önünde Savunma Hakları, TODAİE Yayınları, Ankara, 1983, s.12.

¹⁹ Akıllıoğlu, s.113.

İdare hukuku perspektifiyle değerlendirildiğinde, normatif içeriği bulunan bilgi verme yükümlülüğünün genel idari usul kavramıyla²⁰ ilintili olduğu görülmektedir. Gerçekten bireylerin temel hak ve hürriyetlerini etkin biçimde kullanabilmeleri açısından; idari faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için yapılan idari işlem²¹, eylem ya da sözleşmeler²² bakımından bilgi verilmesi gündeme gelebilmektedir. Maddi anlamda idari usul, idari tasarrufların hazırlanması ve yapılması süreçlerini de kapsar biçimde değerlendirilen önemli bir kavramı ifade etmektedir²³. Bu yönüyle bilgi verme yükümlülüğü, idari usul hukukunda daha çok idari tasarrufların yapılması sürecinde belirgin hale gelse de uygulanması sürecinde de karşımıza çıkabilmektedir²⁴. O halde, idari makamların bilgi verme yükümlülüğünden bahsedilmesi için: (i). Bu hususu düzenleyen bir pozitif hukuk kuralının, (ii). İdari işlev çerçevesinde yapılan ve bireylerin haklarını ya da menfaatlerini etkileyen bir hukuki tasarrufun, (iii). Belirli hallerde bireylerce bu yönde yapılacak bir talebin (“*bir olanak ya da koşuldan yararlanmak yahut bir fırsatı kullanabilme yetkisi olarak*”²⁵) varlığı gerekmektedir. Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından alınan “*İdarenin İşlemleri Karşısında Bireylerin Korunması Hakkında 77 (31) Sayılı Karar Ek Metni*”²⁶ (“*Karar*”) uyarınca “*ilgili kişinin talep etmesi halinde, bir idari işlemde bulunulmadan önce, söz konusu işlemde bulunulmasına ilişkin mevcut tüm unsurlardan uygun vasıtalarla haberdar edileceği*” ifade edilmiştir. Sonrasında ise, “*ilgili kişinin hak, özgürlük veya menfaatlerini olumsuz etkilemesi muhtemel nitelikteki herhangi bir idari işlem durumunda, bu işlemin dayandığı gerekçelerden haberdar edileceği*” belirtilmiştir. Bu an-

²⁰ İdari usul kavramının “*genel-özel*” olarak ayrımı ve bu konudaki görüşler hakkında bkz. Çaptuğ, Mehpare, İdari Usul Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s.24-25.

²¹ Doktrinde Akyılmaz’ın vurguladığı üzere idari usul yönünden idari işlem kavramı, “*idare hukuku düzenlemelerine ilişkin salt yargılama hukukunun ürünü değil; idari usul kurallarıyla kurallaştırılmış, idari faaliyetin düzenlenmesine ve denetlenmesine ilişkin bir kavramdır*”. Akyılmaz, Bahtiyar, İdari Usul İlkeleri Işığında İdari İşlemin Yapılış Usulü, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2000, s.31.

²² Bkz. Kutlu, Meltem, “İdari Usul ve İdare Sözleşmeleri”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, s.112.

²³ Nitekim Federal Alman İdari Usul Kanunu uyarınca idari usul kavramı “*idari makamların koşulların incelenmesinde, idari işlemin hazırlanmasında ve yapılmasında ya da kamu hukuku sözleşmesinin akdedilmesinde bir hukuki sonuç doğurmaya yönelik herhangi bir faaliyet*” şeklinde geniş olarak ifade edilmiştir.

²⁴ Bu açıdan idari makamlarca idari tasarrufların oluşturulması aşamasında bilgi verme yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, uygulama safhasında başarı sağlanamamasına neden olabilecektir. Uğural, H. Ragıp, “Devletin Faaliyetleri ve Hakla İlişkiler”, Türk İdare Dergisi, Yıl:38, Sayı:305, 1967, s.93.

²⁵ Sencer, Muzaffer, “Hak ve Özgürlük Kavramı”, İnsan Hakları Yıllığı Dergisi, Cilt:14, 1992, s.4.

²⁶ Tam metne erişim için bkz. (<https://rm.coe.int/cmres-77-31-idarenin-islemleri-kars-s-nda-bireyin-korunmas-hakk-nda-ka/1680a43b33>), Erişim T.29.12.2021.

lamda söz konusu Karar uyarınca idari işlemlerin yöneldiği birey/bireylerce talep edilmese dahi idari makamların resen hareket etmek suretiyle bilgi vermesi söz konusu olabilmektedir. Buna koşut biçimde doktrinde Goffaux'un belirttiği üzere, bu açıklığın sağlanması ilgililerin talebi olmadan idari makamlarca resen gerçekleştiriliyorsa “aktif açıklık”, talep üzerine gerçekleştiriliyorsa “pasif açıklık” hali söz konusudur²⁷.

Karşılaştırmalı hukuk açısından ele alındığında²⁸; Avusturya Genel İdari Usul Kanunu²⁹ (“*Allgemeines Verwaltungsverfahrensgesetz*”) md.17 uyarınca bireylere muhatap oldukları idari işlemler bakımından inceleme imkanının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda bireylerin talebi üzerine idari makamın bilgi verme yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır. Buna koşut biçimde, Avusturya’da “*Genel İdari Usul Kanunu*” yanında ayrıca “*Bilgi Verme Yükümlülüğü Kanunu*” (“*Auskunftspflichtgesetz*”³⁰) düzenlenmiş ve ilgili yükümlülüğün pozitif hukuki dayanağı oluşturulmuştur³¹. Keza İspanya hukukunda, 39/2015 sayılı Kamu İdarelerinin Ortak İdari Usulü Kanunu³² kapsamında, “*teknolojik gelişmelerin idare ve birey arasındaki ilişkileri derinden etkilediği vurgulanarak, şeffaflık, iyi yönetim ve kamunun elinde bulunan bilgilere erişim*” hususunun ayrıca düzenlendiği görülmektedir. Danimarka İdari Usul Kanunu³³ (“*The Danish Public Administration Act*”) bağlamında ise; idari makamlar tarafından gizlilik kuralları kapsamında, ilgili belgelere daha geniş erişime izin verilebileceği ifade edilmiştir. Benzer biçimde İsveç hukuk sisteminde “*kural olarak kamunun elinde bulunan her bilginin kamu ile paylaşımı/paylaşımına açık tutulması gereği*”³⁴ öngörülmüştür. Fransız hukukunda ise, Kamu İdarelerinin Kamu İle İlişkilerine Dair Kanun³⁵ (“*Code*

²⁷ Goffaux, Patrick, “La transparence administrative motivation formelle des actes administratifs en belgique”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, s.161.

²⁸ Diğer ülke hukuk sistemlerindeki idari usul düzenlemelerinin incelenmesi hakkında bkz. Oğurlu, Yücel, “İdari Usul Kanunu Neden Acil ve Zorunludur?”, Atatürk Üniversitesi Erzurum Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:1-2, 2005, s.74.

²⁹ Tam metne erişim için bkz. (<https://www.jusline.at/gesetz/avg>), Erişim T.29.12.2021.

³⁰ Tam metne erişim için bkz. (https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=&p_isn=84892), Erişim T.29.12.2021.

³¹ Ayrıca bkz. Sezginer, İdari Belgelere Ulaşma Hakkı -Fransa Örneği-, s.304.

³² Tam metne erişim için bkz. (<https://www.global-regulation.com/translation/spain/615483/law-39-2015%252c-on-1-october%252c-of-the-common-administrative-procedure-of-the-public-administrations.html>), Erişim T.29.12.2021.

³³ Tam metne erişim için bkz. (<https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/6832>), Erişim T.29.12.2021.

³⁴ Bkz. Akıncı, Müslüm, “İsveç İdare Hukuku”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, 2008, s.171.

³⁵ Tam metne erişim için bkz. (<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGI-TEXT000031366350>), Erişim T.02.01.2022. Ayrıca bkz. Gilberg, Karine, İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi:

des relations entre le public et l'administration", "CRPA") çerçevesinde "idari belgelere erişim, başvuru sahibinin tercihinine bağlı olarak ve imkanlar ölçüsünde yerinde danışma, çoğaltma gibi yöntemlerle sağlanabilecektir". Bu doğrultuda söz konusu düzenlemelere göre, bir belgede kişisel durumlarına atıfta bulunulan herhangi bir kişi, bu tür referansların "kendisine bildirilmesini" talep edebilir. 1976 tarihli Federal Alman İdari Usul Kanunu'na göre, "karar tasakları veya doğrudan bunların hazırlanmasına ilişkin olanlar hariç, bireylerin hukuksal yararlarını ileri sürebilmeleri ve bilgilenmelerini sağlamak amacıyla" bireylerin dosyalara erişimi olanağının sağlanması hususunda idari makamlara pozitif yükümlülüğün getirildiği görülmektedir³⁶. Bunun yanında Amerika Birleşik Devletleri'nde "saydam idare" kavramının oluşmasını sağlamak adına 1946 tarihli Amerikan İdari Usul Kanunu ("Administrative Procedure Act", "APA") yürürlüğe konulmuş ve amaç olarak "idareyi, örgütlenmesi, usulleri ve kuralları konusunda kamuya bilgi vermekle yükümlendirmek" hususu benimsenmiştir³⁷. Böylece çeşitli hukuk sistemlerinde, idari makamların faaliyetlerine ve hukuki muamelelerine ilişkin bilgi edinilmesi hususu yasal dayanağa kavuşturulmuştur.

Türk hukuku açısından değerlendirildiğinde ise; "Genel İdari Usul Kanunu" ya da "İdari Usul Kanunu" adı altında herhangi bir kanunun bulunmadığı görülmektedir. Esasen daha önce oluşturulmakla birlikte kanunlaşmayan "İdari Usul Kanunu Tasarısı" ve "Genel İdari Usul Kanunu Tasarısı" metinlerinde bu konuya dair bazı düzenlemelerin yer aldığı görülmektedir. Nitekim İdari Usul Kanunu Tasarısı çerçevesinde idari makamlar, "yasal düzenlemelere göre açıklanması yasak olanlar dışındaki her türlü bilgi ve belgeyi ilgililerin yararlanmasına sunmakla" yükümlü tutulmuştur³⁸. Söz konusu bilgi verme yükümlülüğü "yazılı bilgi ve belgelere ilişkin olarak bir kopyasının yahut aslını inceleyebilme imkanının verilmesi, ses kaydı biçimindeyse bunların dinlenilmesi veya görüntü biçimindeyse bunların izlenilmesi olanaklarının sağlanmasıyla" yerine getirilecektir³⁹. Buna göre bilgi verme yükümlüsü olarak idari makamlar, bilgi alma/edinme hakkı sahibi bu kişilere "görev alanı içerisinde kalan konularda" bilgi vermek zorundadır⁴⁰. Genel İdari Kanun Tasarısı'nda ise, "bireylerin bilgilendirilmesi ve katılımın sağ-

Fransız İdari Yargı Sisteminde Reformlar ve Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Avrupa Konseyi, 2020, s.7. (<https://rm.coe.int/fransiz/1680a0adeb>), Erişim T.02.01.2022.

³⁶ Gemalmaz, M. Semih/Doğru, Osman, "Federal Almanya Cumhuriyeti İdari Usul Yasası (1976)", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt:9, Sayı:1-3, 1988, s.131.

³⁷ Tarhanlı, İhtar, "Amerikan İdari Usul Kanunu", İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt:6, Sayı:1-3, 1985, s.226.

³⁸ Bkz. Özay, İl Han, Günışığında Yönetim, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004, s.938.

³⁹ Bkz. Özay, Günışığında Yönetim, s.939.

⁴⁰ Kaya, Arslan, "Ticaret Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hakkı", Bilgi Edinme Hakkı Paneli, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2004, s.129.

lanmasına” yönelik olarak idareye sorumluluk yüklenmiştir⁴¹. Keza, ilgili Tasarı’da “yöre halkının ortak yararını ilgilendirmek koşuluyla, bayındırlık hizmetleri, imar uygulamaları, mülkiyet ve çevre hakları ile kültür ve tabiat varlıklarını doğrudan etkileyen idari işlemlerin yapılmasından önce, kamunun bilgilendirilmesinin ve katılımının esas olduğu⁴²” ifade edilmiştir.

Her ne kadar bu metinler kanunlaşmasa da halihazırda Türk hukuku açısından “*idari usul kuralları*” dağınık biçimde 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu⁴³ (“*İYUK*”), 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu⁴⁴ gibi hukuki metinlerde düzenlenmiştir. Bu doğrultuda Özyay’ın benzetmesiyle “*dağ fare doğurarak*⁴⁵” Bilgi Edinme Kanunu çıkarılmış ve yürürlüğe konulmuştur. 4982 sayılı Kanun uyarınca genel olarak bireylerin bilgi edinme hakkının kullanmalarının usul ve esaslarının düzenlenmektedir. Bunun yanında Ayanoğlu’nun vurguladığı üzere, “*bu Kanun’un lafzı ve ruhuna göre, öncelikli olan kişilerin bilgi edinmesi hakkı olup, idarenin bilgi verme yükümlülüğü bu hakkın bir sonucu*” olarak ortaya çıkmıştır⁴⁶. 4982 sayılı Kanun md.5 hükmü gerekçesinde ifade edildiği üzere, “*kurum ve kuruluşların sadece bu Kanunda yer alan istisnalar ile diğer kanunlara göre açıklanması yasak olanlar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmalarının sağlanması değil, aynı zamanda bilgi edinme hakkının en verimli şekilde kullanılabilmesi için her türlü tedbiri almalarının sağlanması öngörülmektedir*”. Bununla birlikte, 4982 sayılı Kanun’da bu kanunun “*kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanacağı*” ifade edildiğinden yasama ve yargı organlarının “*organik açıdan*” bu yükümlülüğün dışında tutulduğundan bahsedilebilir⁴⁷. Oysa, yasama ve yargı organları tarafından da idari işlem tesis edilebilmesi mümkün olduğundan⁴⁸; bilgi verme yükümlülüğünün bu haller bakımından da uygulama alanı bulması gerektiği ileri sürülebilir⁴⁹.

⁴¹ Bkz. Üstün, Gül, “İdari Usul”, İdare Hukuku (Ed. Yıldırım, Turan), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.552.

⁴² Üstün, İdari Usul, s.552.

⁴³ RG.20.01.1982-17580.

⁴⁴ RG.24.10.2003-25269. Çalışmanın devamında “4982 sayılı Kanun” olarak anılacaktır.

⁴⁵ Özyay, Günışığında Yönetim, s.946.

⁴⁶ Ayanoğlu, Taner, “Bilgi Edinme Hakkı ve Yargısal Korunmasına İlişkin Bazı Sorunlar”, Legal Hukuk Dergisi, Sayı:18, 2004, s.1530.

⁴⁷ Kaya, İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, s.222. Bununla birlikte, Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik md.2’ye göre, “*köyler*” de hariç bırakılmıştır. Oysa bilgi verme yükümlülüğü, bilgi edinme hakkının kullanımını da etkilediğinden; idari düzenleyici işlemlerle kanunda öngörülenden daha daraltıcı bir düzenleme yapılmaması icap eder.

⁴⁸ Sancakdar, Oğuz/Önüt, L. Burcu/Us Doğan, Eser vd., İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s.311.

⁴⁹ Uygulamada Türkiye Büyük Millet Meclisinin de bilgi verme yükümlülüğü kapsamında faaliyet gösterdiği yönünde bkz. Aydoğdu, Burçin, “İdarenin Bilgi Verme Yükümlülüğü-

Belirli hallerde ise, idari makamların birbirlerine bu bilgileri vermekle yükümlü olduğu görülmektedir. Esasen, idari makamların idari işlem tesis etme sürecinde diğer idari makamlar elinde bulunan bilgilere erişim imkânını sağlayan düzenlemelerin oluşturulması da önemlidir⁵⁰. Örneğin, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu⁵¹ md.8/7 çerçevesinde kamu idareleri, “*Sosyal Güvenlik Kurumunca (“Kurum”) sağlanacak elektronik altyapıdan yararlanmak suretiyle, Kurumca belirlenecek işlemlerde, işlem yaptığı kişilerin sigortalılık bakımından tescilli olup olmadığını kontrol etmek ve sigortasız olduğunu tespit ettiği kişileri, Kuruma bildirmekle*” yükümlüdür⁵². Bu durumda idari makamlar yönünden bilgi verme yükümlülüğü bireylerle olan hukuki ilişkilerde olduğu kadar, idari işleyişte de önem arz etmektedir⁵³.

III. Bilgi Edinme Hakkı ve Bilgi Verme Yükümlülüğü Bağntısı

Veri kullanımının önem arz ettiği günümüzde, verilere erişilebilmesi ya da buna ilişkin elverişli ortamın sağlanması hususları bireyler yönünden idari makamlar karşısında çoğu halde bir gerekliliği ifade etmektedir⁵⁴. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, idari faaliyetlerin gerçekleştirilmesi noktasında var olan açıklık talepleri; ulusal hukuk sistemlerinde bu doğrultuda bazı adımların atılması sonucunu ortaya çıkarmıştır⁵⁵. Zira bireylerin hukuki ilişkilerinde idari makamların elinde bulunan bilgi ve belgelerden haberdar olması; idari işleyişte şeffaflığın ve tarafsızlığın sağlanması noktasında işlevsel olduğu gibi, kendileri hakkında tesis edilen hukuki tasarrufların etkilerinin ve sonuçlarının anlaşılmasına ve meşruluğun sağlanarak kararların benimsenmesine⁵⁶ fayda sağlamaktadır. Buna göre, idari makamların bilgi verme yükümlülüğü yönetimde açıklığın sağlanması hususunda “*en önem-*

nün Özel Kişilere Genişletilmesi”, Legal Hukuk Dergisi, Legal Hukuk Dergisi, Cilt:13, Sayı:145, 2015, s.94.

⁵⁰ Üstün, Gül, “Avrupa Birliği Hukukuna Uyum Surecinin İdare Hukuku Üzerindeki Etkileri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt:15, Sayı:1-2, 2009, s.167.

⁵¹ RG.16.06.2006-26200.

⁵² Belirtmek gerekirse, 5510 sayılı Kanun kapsamında özel hukuk kişilerinden de münferit olarak bilgi istenmesi mümkün olmakla birlikte, bu kişilerin Kuruma sürekli bilgi verme yükümlülüğünün bulunmadığını ifade etmek gerekir. Bkz. D15D. E.2013/2606, K.2015/5722, T.07.10.2015, (<https://legalbank.net>), Erişim T.29.12.2021.

⁵³ Bkz. Akyılmaz, Bahtiyar/Sezginer, Murat/Kaya, Cemil, Türk İdare Hukuku, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018, s.499.

⁵⁴ Ağır, Osman/Turhan, Aydın, “Demokratik Toplumda Bilginin Önemi ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı:2, 2014, s.289.

⁵⁵ Kaya, İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, s.32.

⁵⁶ Şengül, Ramazan, “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Türk Kamu Yönetimini “Camdan Eve” Dönüştürür mü?”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:60, Sayı:3, 2005, s.223.

li hukuki araç” olarak nitelendirilebilir⁵⁷. Şüphesiz bu noktada bilginin veri olarak ifade edilmesi, yazılı sair belgelerin kapsam dışı bırakıldığı manasına gelmemektedir. Aksine, bilgi verme yükümlülüğünden yahut bilgi edinme hakkından bahsedildiğinde; ilgili yazılı ve elektronik belgelerin de bu kapsamda olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi⁵⁸ md.19 uyarınca herkes, “bilgileri her yoldan araştırmak elde etmek hakkına” sahiptir. Buna koşut olarak 1982 Anayasası (“AY”) kapsamında “herkesin” sahip olduğu bilgi edinme hakkının⁵⁹ kullanılmasıyla idari makamlar üzerinde harekete geçme mecburiyeti/yükümlülüğü söz konusu olmaktadır. Bu anlamda Türk hukuk sistemi açısından bilgi edinme “hak olarak” düzenlendiği için idari makamların bilgi verme yükümlülüğü gündeme gelmektedir⁶⁰. Dolayısıyla bireylerce bilgi edinme hakkının etkin biçimde kullanılabilmesi bakımından idari makamların sergileyeceği tutum ve tavrın önemi büyüktür⁶¹. Gerçekten 4982 sayılı Kanun kapsamında hakkın içeriğinde yer almayan bilgiler haricinde, idari makamlar yönünden bilgi verme yükümlülüğü söz konusudur. Bu anlamda ilgili hukuki yükümlülük, bilgilere erişimin tam anlamıyla sağlanması (=yardım yükümlülüğü) ve bu konuda tedbir alınması hususlarını da ihtiva etmektedir⁶². Nitekim Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik⁶³ md.6 uyarınca “kurum ve kuruluşlar, ellerinde mevcut olan ve bilgi edinme başvurusuna konu olabilecek bütün bilgi veya belgeleri, bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştıracak şekilde tasnif ederler. Bu amaçla kurum ve kuruluşların belge kayıt, dosyalama ve arşiv düzeniyle ilgili gerekli idari ve teknik tedbirler alınır” hükmüne yer ve-

⁵⁷ Eken, Musa, “Bilgi Edinme Hakkı”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:27, Sayı:2, 1994, s.63.

⁵⁸ Tam metin için bkz. RG.27.05.1949-7217.

⁵⁹ AY md.74/4: “Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir”. AY md.74/7: “Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi, Kamu Denetçiliği Kurumunun kuruluşu, görevi, çalışması, inceleme sonucunda yapacağı işlemler ile Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçilerinin nitelikleri, seçimi ve özlük haklarına ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir”. Bununla birlikte 4982 sayılı Kanun md.4’te “Türkiye’de ikamet eden yabancılar ile Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişiler; isteyecekleri bilgi kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili olmak kaydıyla ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, bu Kanun hükümlerinden yararlanırlar” hükmüne yer verildiği görülmektedir. Bu yönüyle bahsi geçen kişiler yönünden “mütekabiliyet şartının” arandığından bahsedilecektir. Söz konusu şartın uygulanmasından kaynaklanan sınırlamanın isabetli olmadığı hakkında bkz. Kara, Seyfettin, “Danıştay ve İdare Mahkemesi Kararları Işığında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’na Eleştirel Bir Bakış”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt:15, Sayı:1, 2012, s.202.

⁶⁰ Aydemir, M. Emin, Kamu Yönetiminde Açıklık ve Bilgi Edinme Hakkı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s.142.

⁶¹ Bkz. Berk, Kahraman, “İdari Usul Yasa Tasarısı Madde Gereçekleri”, Günışığında Yönetim, İstanbul, 2004, s.927.

⁶² Azer, Can, Bilgi Edinme Hakkı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2010, s.140.

⁶³ RG.27.04.2004-25445.

rilmiştir. Buna koşut biçimde, İdari Usul Kanunu Tasarısı'nda ilgililerin bilgi edinme başvurularına cevap verebilecek şekilde “*bilgileri tasnif etme ve buna dair veri bankası oluşturulması*” gereğinden bahsedilmiştir.

Doktrinde Gören'in de ifade ettiği üzere “*sübjektif haklar olarak temel haklar, kural olarak hak sahiplerine yükümlü olmadan bir şeyi yapmama, olabilirlik ölçüsünde bir şeyi yapma veya bir şeye katlanmayı isteme erki verir*”⁶⁴. O halde bilgi edinme hakkının sahibi olan herkes (=temel hak sahibi⁶⁵) talepte bulunduğu çerçevede idari makamın bilgi verme yükümlülüğüne uymasını (=temel hak yükümlüsü⁶⁶) isteyebilecektir. Bu anlamda “*yorum yoluyla istisna yaratılamayacak olup*”⁶⁷, bir idari makamın gerekli tedbirleri almaksızın keyfi biçimde bilgiyi saklaması yahut erişime kapatması, bilgi edinme başvurusu almak istememesi⁶⁸ gibi ihtimaller, hukuk düzeninde koruma alanı bulmamaktadır. AY md.13 hükmü⁶⁹ çerçevesinde değerlendirildiğinde; bilgi edinme hakkının sınırlanması hususunda kanunla düzenleme yapılmaksızın idari makamlarca hakkın kullanımına dair bir sınırlama getirilemeyeceği sonucuna varılacaktır. Bu bağlamda bilgi edinme bir “*hak*” olarak düzenlendiğinden; yasal düzenlemede yer almaksızın idari makamların tesis edeceği hukuki tasarruflarla doğrudan sınırlanması söz konusu olamayacaktır. Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında da ifade edildiği üzere bilgi edinme hakkı, “*demokratik hukuk devletinde vazgeçilmez bir hak niteliğine sahip olduğundan; bu hakkın sınırlanmasını öngören düzenlemelerin ölçülülük ilkesine uygun olması gerekmektedir*”⁷⁰. O halde, hakkın niteliği de göz önünde alındığında; bilgi verme yükümlülüğü bakımından bilgi verilmesinin kural, bilgilerin gizli tutulması veya erişime kapalı hale getirilmesi istisnadır.

IV. İdari Makamlar Tarafından Bilgi Verilmesinin Hukuki Etkileri

İdari makamların karar alma ve uygulama süreçlerinde şeffaflık ilkesi kapsamında hareket edilmesi, “*temsil mekanizmasının sağlıklı olması, yöne-*

⁶⁴ Gören, Zafer, Temel Hak Genel Teorisi, 4. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2000, s.50.

⁶⁵ Gören, s.50.

⁶⁶ Gören, s.50.

⁶⁷ Gözler, Kemal, “Yorum İlkeleri”, Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2013, s.54.

⁶⁸ Yıldırım, Turan, “İdari Usul Yasası Kapsamında İdareye Başvuru”, İdari Usul Kanunu Hızlı Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, s.249.

⁶⁹ AY md.13: “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz*”.

⁷⁰ AYM. E.2013/114, K.2014/184, T.04.12.2014.

*time katılım, temel hak ve hürriyetlere saygı*⁷¹) gibi hususlar ekseninde değerlendirilebilir. Bu doğrultuda idari makamlarca bilgi verme yükümlülüğüne riayet edilmesi sayesinde, idari makamlara duyulan güvenin artması, idari işlemlerin icrası bakımından sürecin daha etkin biçimde sürdürülmesi, “*bilgilenmenin kolaylıkla sağlandığı bir yönetim tarzının benimsenmesi*⁷²” ve doğacak hukuki uyumsuzlukların “*nicelik olarak*” azaltılması sağlanabilir. Özellikle, bireysel taleplerin dışında toplumun genelini (=kamu yararını) ilgilendiren konularda idari makamların bilgi verme yükümlülüğünün bulunması bilinmezliğin ortadan kaldırılarak kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlamaktadır⁷³. Böylece idari makamların bireylerle olan hukuki ilişkilerinde var olan mesafe kısaltılarak saydam idare anlayışının sağlanması yolunda önemli adımlar atılmış olacaktır⁷⁴. Öte yandan, idari faaliyetlerin muhatabı olarak kamuoyu tarafından idari tasarrufların neden ve nasıl yapıldığının bilinmesi hususu, “*idare edilen*” kavramının ön planda olduğu idare anlayışı yerine “*demokratik idare*” kavramının yerleşmesini sağlayacaktır⁷⁵. Bu husus demokrasi kavramının yerleşmesinde⁷⁶ ve idari faaliyetlerde bu kavramın esas alınmasına temel teşkil edecek niteliktedir.

Yetkili idari makamların (=işlem yapma ehliyetine sahip idari makamların⁷⁷) belirli bir hukuki sonuç doğurmaya yönelik idari işlemlerinin oluşum süreci ve nedenleri hakkında bilgi vermesi, aynı zamanda o işlemin gerekçesinin ne olduğunun bilinmesi açısından da mühimdir. Buna göre, bilgi verme yükümlülüğünden bahsedildiğinde; ilgililerin işlemin kendisinden haberdar

⁷¹ Gözaydın, İhtar, “Yönetimde Şeffaflık Üzerine Notlar”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, s.124.

⁷² Sezginer, İdari Belgelere Ulaşma Hakkı -Fransa Örneği-, s.301.

⁷³ Sertkaya Zorlu, Elif, “Toplumun ve Bireyin Bilgi Edinme Hakkı”, NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2021/2, 2021, s.522; İnan, Fatih, “Bir Kamu Hizmeti ya da Kamu Hizmetlerinin Tamamlayıcısı Olarak İdarenin Kamuoyunu Bilgilendirme Yükümlülüğü”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2020/2, 2020, s.550; Keskin, İshak, “Şeffaflaşma Aracı Olarak Bilgi Edinme ve Araştırma Hakkı”, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, Dizi:3, Sayı:22, 2011, s.558.

⁷⁴ Ayanoğlu, s.1529.

⁷⁵ Özay, İl Han, “Demokratik Yönetim ve Yönetimde Demokrasi”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, s.277. Benzer şekilde Oder de bilgi edinme hakkının “*demokrasi, şeffaflık, katılımçılık ve kamuoyu denetimi*” ilkeleri üzerine yapılandırıldığını ifade etmektedir. Oder, Burak, “Bilgi Edinme Hakkının Sistem İçindeki Yeri”, Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Uluslararası Konferansı, Tesev Yayınları, İstanbul, 2006, s.86. Ayrıca bkz. Ülken, Rüştü, “İdari Demokrasi”, Türk İdare Dergisi, Yıl:31, Sayı:271, 1961, s.10.

⁷⁶ Taşdemir, Hakan/Girgin, A. Pınar, “1049/2001 Sayılı Tüzük Kapsamında AT/AB Hukuku’nda Belgelere Erişim Hakkı-Uygulamada Sorunlu Yönler”, Kamu Hukuku Arkivi, Cilt:11, Sayı:1, 2008, s.1.

⁷⁷ Akyılmaz, s.35.

edilmesi, işleme karşı başvuru yollarının ne olduğunun gösterilmesi⁷⁸ ve hangi gerekçeyle yapıldığının belirtilmesi⁷⁹ sağlanmalıdır. Bu anlamda bilgi verme yükümlülüğü, yalnızca yapılmakta olan idari işlemlerle sınırlı değil; aynı zamanda oluşumu tamamlanmış idari işlemler hakkında da bireylerin bilgilendirilmesine yönelecektir⁸⁰. Özellikle, bilgi verme yükümlülüğünün bulunduğu hallerde, yükümlendirici idari işlemler hakkında bireylere bu konuda herhangi bir bildirim yapılmaması ihtimalinde söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesinden dolayı bireyler sorumlu tutulamayacaktır. Bu durumda, esasen bireylerin hukuki durumlarını etkileyen nitelikteki işlemlerin oluşumuna karşılık gelen bilgilerin bireylere açık olması gerekliliğinden bahsedilebilir⁸¹. Bu sayede, bireyler karşısında idari makamlar yapmış oldukları faaliyetler çerçevesinde denetime açık hale gelmiş olacaklarından; hukuk dışına çıkma eğiliminde azalma söz konusu olacaktır⁸². Bir diğer ifadeyle, “*idari makamların hukuk normlarına bağlılıklarının bazı faaliyetleri bakımından zayıflaması hali*”⁸³ giderilmiş olacaktır.

Bunun yanında, bazı temel hak ve hürriyetlerle bilgi verme yükümlülüğü arasında çatışma hali gündeme gelebilir. AY md.20/3 çerçevesinde “*herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olup, bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar*”. Buna göre kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı bakımından ele alındığında, belirli bilgi ve belgelerin açık hale getirilmesine sınırlamalar getirilmiştir. Bununla birlikte bu etkilerin gerçek manada karşılığının olabilmesi için, söz konusu açıklığın tanınan diğer istisnalarla birlikte kapalılığa dönüşmemesi gerekir⁸⁴. Yani, pozitif yükümlülük olarak⁸⁵ bilgi verme yükümlülüğünün kapsamının ne olduğunu ifade ettikten sonra, yasal düzenlemelerle bu içeriğin daraltılması halinde; bahsi geçen yönetimde açıklık olgusundan yahut iyi yönetimden veya iyi idare hakkından bahsedilemeyecektir. Bu bağlamda ele alındığında, istisnaların niceliksel olarak fazla oluşu, bilgi verme yükümlülüğünden

⁷⁸ AY md.40/2: “*Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır*”.

⁷⁹ İdari işlemlerin gerekçeli olması ilkesi ve bu ilkenin temel hak ve hürriyetlerle bağlantısı hakkında bkz. Üstün, s.540-541.

⁸⁰ Yıldırım, Ramazan, “İdare Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, s.228.

⁸¹ Azrak, s.14.

⁸² Kaya, Cemil, İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s.34.

⁸³ Azrak, s.95.

⁸⁴ Bkz. Erkal, Atila, İdare Hukukunda Kıyas, Savaş Yayınevi, Ankara, 2022, s.20.

⁸⁵ Doğu, Umut, “Vergi, Ticaret Hukuku ve Bankacılık Açısından Bilgi Edinme Hakkı”, Bilgi Edinme Hakkı Paneli, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2004, s.159.

beklenen faydanın sağlanamamasına sebebiyet verecektir. Buna göre, “devlet sırrına⁸⁶”, “sivil ve askerî istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine”, “kurum ve kuruluşların yetkili birimlerince yürütülen bazı idarî soruşturmalara⁸⁷” ilişkin, “ülkenin ekonomik çıkarlarına zarar verebilecek nitelikte” olan, “haberleşmenin gizliliği esasını ihlâl edecek bilgi veya belgeler” ve “ticari sırlar” bu hakkın kapsamı dışında olduğundan; bu bilgilerin idari makamlarca verilmesi yükümlülüğü söz konusu olmamaktadır. Başka deyişle, yasal düzenlemeyle söz konusu bilgi ve belgelerin hakkın içeriği dahilinde olmadığı belirtildiğinden; bu bilgilerin verilmesine dair idari makamların herhangi bir bağlı yetki içinde olduğundan bahsedilemeyecektir.

V. Bilgi Verme Yükümlülüğünün Kapsamına Uyulmamasının Sonuçları

İdari makamların bilgi verme yükümlülüğünün bulunması, aynı zamanda bu yükümlülüğün yerine getirilmemesine bağlı olarak hukuki sorumluluğun ortaya çıkmasına sebebiyet verebilir. Bu husus özellikle, bilgi edinme hakkının kullanılması neticesinde idarenin bilgi verme yükümlülüğünün doğması hallerinde belirginlik kazanır. Doktrinde Ayanoglu'nun ifade ettiği üzere bilgi edinme hakkı, “asıl olarak idareye yöneltilmek suretiyle kullanılacak bir hak olması dolayısıyla yine asıl olarak idare tarafından ihlal edilebilir niteliktedir⁸⁸”. Nitekim bireylerin talepte bulunmasına rağmen idari makamlarca bilgi verme yükümlülüğüne riayet edilmemesi ihtimaline bağlı olarak bireylerin yükümlendirici işlemlere karşı kendilerini savunma hakkını kullanabilmeleri söz konusu olamayacaktır. Bu noktada bilgi verme yükümlülüğü hususunun “bilgi edinme hakkı” yanında geniş anlamda “adil yargılanma hakkı⁸⁹” da etkilendiğinden bahsedilebilir. Zira bireylerin kendilerini

⁸⁶ Anayasa ve 4982 sayılı Kanun'da devlet sırrı kavramının tanımı yapılmamakla birlikte 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (“CMK”) “devlet sırrı sayılacak bilgilere dair” bir düzenleme yer almaktadır. CMK md.47'ye göre, “Açıklanması, Devletin dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek nitelikteki bilgiler; Devlet sırrı sayılır”. Devlet sırrı kavramının içeriği ve ölçütleri hakkında ayrıca bkz. Şenol, Cem, Devlet Sırrı ve Devlet Sırlarına Karşı İşlenen Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.20-21; Kaya, Cemil, “State Secret As An Instrument To Maintain State Security”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, 2006, s.35.

⁸⁷ Örneğin, bu kapsamda “bir harita teknikeri hakkında düzenlenen soruşturmanın sonucunun davacıya bildirildiği, muhakkik raporunun istenilmesine ilişkin olarak ise 4982 sayılı Kanun uyarınca idarenin bilgi verme yükümlülüğü bulunmadığından, 4982 sayılı Kanun uyarınca yapılan başvurunun reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı” ifade edilebilir. Bkz. D10D. E.2020/4686, K.2020/5120, T.19.11.2020, (<https://www.lexpera.com.tr>), Erişim T.29.12.2021.

⁸⁸ Ayanoglu, s.1530.

⁸⁹ İdari uyumsuzluklar bakımından adil yargılanma hakkının anayasal temelleri hakkında bkz. Akıncı, Müslüm, İdari Yargıda Adil Yargılanma Hakkı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s.132-133.

ilgilendiren idari işlemlere kural olarak yargısal başvuru mekanizmalarını işletirken o işlemin olgusal ve hukuki nedenlerinin ne olduğunun bilinmesi önem arz edecektir⁹⁰. Ayrıca, bilgi edinme hakkı “*düşünce hürriyetinin yanında onunla ilgili diğer temel hak ve hürriyetlerle bağlantılı olduğundan*”⁹¹ idari makamlarca bilgi verme yükümlülüğüne uygun hareket edilmemesi, bireylerin ilgili temel hak ve hürriyetlerinin özüne dokunabilir.

O halde idari makamların bilgi verme yükümlülüğünün bulunması, idari işleyişin iyi biçimde gerçekleştirilmesini ve kendi kendine denetimini⁹² sağlamanın yanında bireylerle olan hukuki ilişkilerinde hukukla bağlı devlet kavramının romantik bir ifade olarak kalmasının önüne geçer. Aksi durumda, idari makamlar tarafından gerçekleştirilen hukuki tasarrufların oluşum ve uygulama süreçlerinin tamamen kapalı olması, kamu yararı amacından uzaklaşarak kişisel yararın ön plana çıkarılmasına neden olacaktır⁹³. Bununla birlikte, bu durumun tersinden hareket edildiğinde; bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin verilen bilgi ve/veya belgelere bağlı olarak olumsuz biçimde etkilenmesi, bilgi edinme hakkıyla kişisel verilerin korunması hakkının çatışabilmesi gibi⁹⁴, gündeme gelebilecektir. Örneğin, idari makamlarca ticari faaliyetle uğraşan bir özel hukuk kişinin “*ticari sır*” niteliğindeki bilgilerinin açık hale getirilmesine bağlı olarak; “*özel hayatın gizliliği hakkının ihlali*” gündeme gelebilir⁹⁵. Bunun yanında, idari kolluk faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi noktasında devlet sırrı⁹⁶ yahut istihbarat bilgisi niteliğindeki bilgilerin herhangi bir irdeleme yapılmaksızın açık hale getirilmesinden ötürü, “*idarenin kötü işleyişinden*” söz edilebilecektir⁹⁷. Her iki durumda da

⁹⁰ Sezginer, İdari Belgelere Ulaşma Hakkı -Fransa Örneği-, s.322.

⁹¹ Akyılmaz, s.152.

⁹² Akıncı, s.387.

⁹³ Koçak, S. Yaman, “Kamu Yönetiminde Açıklık İçin Bilgi Edinme Hakkı”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:23, 2010, s.118.

⁹⁴ Gündüz, F. Ebru/Yazıcıoğlu, İsmail, “Bilgi Edinme Hakkı Çerçevesinde Kişisel Verilerin Korunması”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt:38, Sayı:1, 2021, s.173.

⁹⁵ Yıldırım, İdare Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü, s.235. Burada ifade etmek gerekirse, idari makamlarca kamu hizmeti ilkelerine göre gerçekleştirilen bazı idari faaliyetler kapsamında bulunan bütün bilgilerin ticari sır olarak nitelendirilmesi, bilgi edinme hakkının özüne dokunabilecektir. Dolayısıyla bilgi edinme hakkının kapsamı dışında bırakılacak bilgi ve belgelerin geniş bir yorumla nitelendirilmemesi gerekmektedir. Bkz. Polater, Y. Ziya, “Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Devlet Sırrı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:122, 2016, s.122.

⁹⁶ Bu noktada pozitif hukuk kurallarıyla geniş anlamda devlet kamu tüzelkişiliğine ait olan sınırların açığa çıkarılmasının yasak olduğundan bahsedilmekle birlikte devletin “*şahsileştirildiği*” ifade edilmektedir. Akkaya Kia, Rukiye, “Devlet Sırrı, Kimin Sırrı?”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan), Cilt:19, Sayı:2, 2013, s.752.

⁹⁷ Özellikle, 4982 sayılı Kanun’da bu kanuna aykırı olan düzenlemelerin uygulanmayacağı ifade edilmekle beraber “*diğer kanunların aykırı hükümlerini açıkça belirtmemesinin kamu görevlilerini hangi yasal düzenleme hükümlerine uyacakları konusunda tereddütte bıraka-*

idari makamların bilgi verme yükümlülüğüne uygun hareket etmemesinden kaynaklanan “*hizmet kusuru*” söz konusu olacaktır.

Buna ek olarak, bilgi verme yükümlülüğüne uymayan kamu görevlilerinin hukuki ve cezai sorumluluklarının doğması gündeme gelebilir. 4982 sayılı Kanun md.29 uyarınca “*Kanunun uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında, işledikleri fiillerin genel hükümler çerçevesinde ceza kovuşturması gerektirmesi hususu saklı kalmak kaydıyla, tâbi oldukları mevzuatta yer alan disiplin cezaları uygulanır*”. Ayrıca ilgili kamu görevlisinin ilgili bilgi ve belgeleri mali çıkar sağlamak amacıyla çoğaltması yahut kullanması da yasaklanmıştır. Bu doğrultuda bilgi verme yükümlülüğüne uymayan kamu görevlisinin fiilinin tipik suç olarak “*görevi kötüye kullanma suçunu oluşturacağı*”⁹⁸ ifade edilebilir⁹⁹. Bunun yanında, söz konusu fiili sebebiyle ilgili kamu görevlisine disiplin cezası verilmesi de söz konusu olabilecektir¹⁰⁰.

VI. Sonuç

İdari makamların hukukun üstünlüğü ilkesi çerçevesinde hareket ettiği hukuk düzenlerinde, faaliyetlerinin tamamen kapalı nitelikte oluşundan (=yönetimde gizlilik) yahut bireylerin herhangi bir şekilde kendilerini ilgilendiren hususlarda bilgi edinme hakkını kullanamamalarından bahsedilemez. Bu doğrultuda, idari makamlar tarafından kendi görev alanını ilgilendiren hususlarda bilgi edinme konusunda gerek bireylerin talebi üzerine gerekse resen bilgi verilmesi gerekliliğinden söz edilebilir. Pozitif hukuk kurallarıyla idari makamlara bu çerçevede getirilecek hukuki yükümlülükler neticesinde, idari makamların bireylerin talebi üzerine harekete geçme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu sayede idarenin iyi işleyişi ve bireylerin temel hak ve hürriyetlerini tam manasıyla kullanabilecekleri bir düzen sağlanmış olacaktır.

bileceği” hakkında bkz. İnaç, Hüsamettin/Ünal, Feyzullah, “Türkiye’de Kamu Yönetiminin Denetlenmesinde Yönetimde Açıklığın Önemi ve Uygulanma Düzeyi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:18, 2007, s.58.

⁹⁸ TCK md.257: “*Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*”. Bunun yanında TCK md.258’e göre, “*Görevi nedeniyle kendisine verilen veya aynı nedenle bilgi edindiği ve gizli kalması gereken belgeleri, kararları ve emirleri ve diğer tebligatı açıklayan veya yayınlayan veya ne suretle olursa olsun başkalarının bilgi edinmesini kolaylaştıran kamu görevlisine, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Kamu görevlisi sıfatı sona erdikten sonra, birinci fıkrada yazılı fiilleri işleyen kimseye de aynı ceza verilir*”.

⁹⁹ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.506.

¹⁰⁰ Akyılmaz/Sezginer/Kaya, s.506.

tır. Her ne kadar idari faaliyetlerin yapılması sürecinde açıklık ve saydamlık gibi ifadeler, istenen ve olması gereken durumları gösterse de bunun gerçekleştirilmesi adına bazı usuli mekanizmaların hareket geçirilmesi gerekmektedir. Bu noktada idari makamların elinde bulunan dosya, bilgi ve belgelere erişimin sağlanması konusunda gerekli tedbirleri alması, talep üzerine bu bilgileri yerine göre yazılı, sesli yahut görüntülü biçimde ilgililere vermesi, bu mekanizmaların işletildiğini gösterecektir. Bununla birlikte, idari işleyişe dair her bilgi ve belgenin herkese açık hale getirilmesi, belirli hallerde ilgili kişilerin temel hak ve hürriyetlerini olumsuz şekilde etkileyebileceğinden; yasal düzenlemelerle bazı sınırlamalar getirildiği görülmektedir. Nitekim istihbarat bilgileri, devlet sırrı teşkil eden belgeler ve ticari sırlar bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu bağlamda bilgi verme yükümlülüğünün kapsamı; pozitif anlamda bireylere bilgi edinme hakkını kullanmaları çerçevesinde sağlanacak bilgilerden oluşmakla birlikte, negatif anlamda açık hale getirilmeyecek bilgilerle sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla genel idari usul kavramıyla bağlantılı olarak bilgi verme yükümlülüğünden söz edildiğinde; pozitif ve negatif anlamlarıyla bu yükümlülüğün kapsamına uygun hareket edilmemesinin idarenin sorumluluğuna yol açabileceği ifade edilmelidir.

AKADEMİK SOSYAL HUKUKU

KAYNAKÇA

Ağır, Osman/Turhan, Aydın, “Demokratik Toplumda Bilginin Önemi ve Bilgi Edinme Hakkı Kanunu”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:5, Sayı:2, 2014, (ss.283-312).

Akıllıoğlu, Tekin, Yönetim Önünde Savunma Hakları, TODAİE Yayınları, Ankara, 1983.

Akıncı, Müslüm, “İsveç İdare Hukuku”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:2, 2008, (ss.167-221).

Akıncı, Müslüm, İdari Yargıda Adil Yargılanma Hakkı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.

Akkaya Kia, Rukiye, “Devlet Sırrı, Kimin Sırrı?”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan), Cilt:19, Sayı:2, 2013, (ss.749-755).

Akyılmaz, Bahtiyar, İdari Usul İlkeleri Işığında İdari İşlemin Yapılış Usulü, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2000.

Akyılmaz, Bahtiyar/Sezginer, Murat/Kaya, Cemil, Türk İdare Hukuku, 9. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2018.

Ayanoğlu, Taner, “Bilgi Edinme Hakkı ve Yargısal Korunmasına İlişkin Bazı Sorunlar”, Legal Hukuk Dergisi, Sayı:18, 2004, (ss.1529-1540).

Aydemir, M. Emin, Kamu Yönetiminde Açıklık ve Bilgi Edinme Hakkı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Aydoğdu, Burçin, “İdarenin Bilgi Verme Yükümlülüğünün Özel Kişilere Genişletilmesi”, Legal Hukuk Dergisi, Legal Hukuk Dergisi, Cilt:13, Sayı:145, 2015

Azer, Can, Bilgi Edinme Hakkı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2010.

Berk, Kahraman, “İdari Usul Yasa Tasarısı Madde Gereçekleri”, Günışığında Yönetim, İstanbul, 2004, (ss.922-930).

Caillosse, Jacques, “Quel Droit administratif enseigner aujourd’hui?”, La Revue administrative, No.359, 2002, (ss.454-472).

Çaptuğ, Mehpare, İdari Usul Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

Demirkol, Selami, “İdari Usul Yasası Oluşturulması Gereği- İdarenin Yargısal Denetiminde Etkinliğin Sağlanması Yolunda Somut Bir Öneri”, İstanbul Barosu Dergisi, C.70, S.4-5-6, 1996, (ss.205-211).

Doğu, Umut, “Vergi, Ticaret Hukuku ve Bankacılık Açısından Bilgi Edinme Hakkı”, Bilgi Edinme Hakkı Paneli, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2004, (ss.152-160).

Duran, Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982.

Eken, Musa, “Bilgi Edinme Hakkı”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:27, Sayı:2, 1994, (ss.25-54).

Erkal, Atilla, İdare Hukukunda Kıyas, Savaş Yayınevi, Ankara, 2022.

Gemalmaz, M.Semih/Doğru, Osman, “Federal Almanya Cumhuriyeti İdari Usul Yasası (1976)”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt:9, Sayı:1-3, 1988, (ss.127-146).

Gilberg, Karine, İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi: Fransız İdari Yargı Sisteminde Reformlar ve Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Avrupa Konseyi, 2020, (<https://rm.coe.int/fransiz/1680a0adeb>), Erişim T.02.01.2022.

Goffaux, Patrick, “La transparence administrative motivation formelle des actes administratif en Belgique”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, (ss.161-166).

Gören, Zafer, Temel Hak Genel Teorisi, 4. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2000.

Gözaydın, İştahar, “Yönetimde Şeffaflık Üzerine Notlar”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, (ss.124-129).

Gözler, Kemal, “Yorum İlkeleri”, Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2013, (ss.15-119).

Gözübüyük, A. Şeref, “Kamu Yönetimi ve Hukuk”, Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta’ya Armağan, Sevinç Matbaası, Ankara, 1974, (ss.297-313).

Gündüz, F. Ebru/Yazıcıoğlu, İsmail, “Bilgi Edinme Hakkı Çerçevesinde Kişisel Verilerin Korunması”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt:38, Sayı:1, 2021, (ss.171-204).

Güran, Sait, “Yönetimde Açıklık”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt:3, Sayı:1-3, 1982, (ss.101-112).

Hacımuratlar, Zeliha, “Gerekçe İlkesinin idari Usul Kurumu Işığında Değerlendirilmesi”, Legal Hukuk Dergisi, Akademik Yaşamının 55. Yılı Onuruna Rona Aybay’a Armağan Cilt-I, 2014, (ss.1283-1350).

İnaç, Hüsamettin/Ünal, Feyzullah, “Türkiye’de Kamu Yönetiminin Denetlenmesinde Yönetimde Açıklığın Önemi ve Uygulanma Düzeyi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:18, 2007, (ss.41-62).

İnan, Fatih, “Bir Kamu Hizmeti ya da Kamu Hizmetlerinin Tamamlayıcısı Olarak İdarenin Kamuoyunu Bilgilendirme Yükümlülüğü”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2020/2, 2020, (ss.547-572).

Kara, Seyfettin, “Danıştay ve İdare Mahkemesi Kararları Işığında Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’na Eleştirel Bir Bakış”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt:15, Sayı:1, 2012, (ss.197-209).

Karahanoğulları, Onur, İdari Yargı: İdarenin Hukuka Zorlanması (Yargı Kararlarına Dayalı Bir İnceleme), Turhan Kitabevi, Ankara, 2019.

Kaya, Arslan, “Ticaret Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hakkı”, Bilgi Edinme Hakkı Paneli, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2004, (ss.127-141).

Kaya, Cemil, İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

Kaya, Cemil, “State Secret As An Instrument To Maintain State Security”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:1, 2006, (ss.33-55).

Keskin, İshak, “Şeffaflaşma Aracı Olarak Bilgi Edinme ve Araştırma Hakkı”, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, Dizi:3, Sayı:22, 2011, (ss.557-572).

Koçak, S. Yaman, “Kamu Yönetiminde Açıklık İçin Bilgi Edinme Hakkı”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:23, 2010, (ss.115-125).

Kutlu, Meltem, “İdari Usul ve İdare Sözleşmeleri”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, (ss.111-115).

Morand-Deville, Jacques/Bourdon, Pierre/Poulet, Florian, Droit administratif: Cours réflexions et débats, 16. édition, LGDJ, Paris, 2019.

Oder, Burak, “Bilgi Edinme Hakkının Sistem İçindeki Yeri”, Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Uluslararası Konferansı, Tesev Yayınları, İstanbul, 2006, (ss.86-91).

Odyakmaz, Zehra, “İdari Usulden Beklediklerimiz”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, (ss.2-5).

Özay, İl Han, “Demokratik Yönetim ve Yönetimde Demokrasi”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, (ss.275-279).

Özay, İl Han, Günışığında Yönetim, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004.

Polater, Y. Ziya, “Bilgi Edinme Hakkının Sınırları ve Devlet Sırrı”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:122, 2016, (ss.99-140).

Ponce Solé, Juli, “The History of Legitimate Administration in Europe”, Legitimacy in Europe Administrative Law: Reform and Reconstruction (Ed. Ruffert, Matthias), Europa Law Publishing, Groningen/Amsterdam, 2011, (ss.155-174).

Sancakdar, Oğuz/Önüt, L. Burcu/Us Doğan, Eser/Turhan Kasapoğlu, Mine/Seyhan, Serkan, İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Seckler-Hudson, Catheryn, Nazari ve Tatbikî Teşkilat ve İdare (çev. Gönenç, Gülgün), TODAİE Yayınları, Ankara, 1960.

Sencer, Muzaffer, “Hak ve Özgürlük Kavramı”, İnsan Hakları Yıllığı Dergisi, Cilt:14, 1992, (ss.3-12).

Sertkaya Zorlu, Elif, “Toplumun ve Bireyin Bilgi Edinme Hakkı”, NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2021/2, 2021, (ss.511-527).

Sezginer, Murat, “İdari Belgelere Ulaşma Hakkı -Fransa Örneği-”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Süleyman Arslan’a Armağan), Cilt:6, Sayı:1-2, 1998, (ss.299-343).

Sezginer, Murat, “Le droit à l’information en droit administratif turc dans le cadre de la loi n° 4982 sur le droit à l’information”, Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul, Vol:40, No:57, 2008, (ss.193-213).

Şengül, Ramazan, “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Türk Kamu Yönetimini “Camdan Eve” Dönüştürür mü?”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:60, Sayı:3, 2005, (ss.215-234).

Şenol, Cem, Devlet Sırrı ve Devlet Sırlarına Karşı İşlenen Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Taşdemir, Hakan/Girgin, A. Pınar, “1049/2001 Sayılı Tüzük Kapsamında AT/AB Hukuku’nda Belgelere Erişim Hakkı-Uygulamada Sorunlu Yönler”, Kamu Hukuku Arkivi, Cilt:11, Sayı:1, 2008, (ss.1-13).

Ülken, Rüştü, “İdari Demokrasi”, Türk İdare Dergisi, Yıl:31, Sayı:271, 1961, (ss.1-12).

Üstün, Gül, “Avrupa Birliği Hukukuna Uyum Surecinin İdare Hukuku Üzerindeki Etkileri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt:15, Sayı:1-2, 2009, (ss.153-171).

Üstün, Gül, “İdari Usul”, İdare Hukuku (Ed. Yıldırım, Turan), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, (ss.535-556).

Tarhanlı, İhtar, “Amerikan İdari Usul Kanunu”, İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, Cilt:6, Sayı:1-3, 1985, (ss.225-264).

Uğural, H. Ragıp, “Devletin Faaliyetleri ve Hakla İlişkiler”, Türk İdare Dergisi, Yıl:38, Sayı:305, 1967, (ss.93-102).

Yıldırım, Ramazan, “İdare Hukuku Açısından Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, (ss.227-238).

Yıldırım, Turan, “İdari Usul Yasası Kapsamında İdareye Başvuru”, İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1998, (ss.247-253).

Yararlanılan Elektronik Ağ Adresleri

- <https://rm.coe.int>
- <https://www.jusline.at>
- <https://www.global-regulation.com>
- <https://www.legifrance.gouv.fr>
- <https://www.anayasa.gov.tr>
- <https://www.lexpera.com.tr>
- <https://legalbank.net>
- <https://www.legislationline.org>
- <https://www.ilo.org>